

ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 11, Sayı: 146, Kasım 2023, s. 528-546

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.72858>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
4.10.2023

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.11.2023

Doktora Öğrencisi Özge ÇELİK

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü
ozge_celik18@hotmail.com
Orcid: 0000-0001-8354-6057

TÜRKİYE'DE KRİPTO PARA YATIRIMCILARI ÜZERİNE UYGULAMALI BİR İNCELEME

Öz

Kripto para kullanımında Türkiye, Dünyada 4. ve Avrupa'da 1. sıradadır. Türkiye vatandaşlarının kripto para yatırımındaki yoğun eğilimi nedeniyle alanda çalışma yapılması önem arz etmektedir. Çalışmanın amacı kripto para yatırımcılarının yatırım yapma sebepleri, amaçları, kaynakları, yatırımlarını gündelik hayatta nerede, nasıl sürdürdükleri, aile ve arkadaşlarının yaklaşımı, kripto paralar ile diğer yatırım araçları hakkındaki düşünceleri vb. veriler elde etmektir. Çalışmada 100 kripto para yatırımcısına çevrimiçi anket uygulanmıştır. Elde edilen verilerin frekans değerlerinin tablo dökümü yapılmıştır. Araştırma sonuçları; kripto para yatırımında cinsiyetler arası belirgin farklılaşma, %79 erkek %21 kadın, olduğu; katılımcıların kripto paralardan haberdar olmasında arkadaş, aile-akraba, iş arkadaşlarının, TV, gazete-dergi, internet ve sosyal medya gibi bilgi iletişim araçlarından daha etkin olduğu; kripto para yatırım amaçları sırasıyla ek gelir sağlamak, zengin olmak, borçlarını ödemek olduğu; 100 katılımcının 35'inin kripto para yatırımından elde ettiği kârla mal veya hizmet satın aldığı; 1-2 yıldır kripto para yatırımcısı olanların zararda olduğu; 18-32 yaş aralığı kripto para yatırımcılarının en fazla yoğunlaştığı yaş aralığı olduğu; yaş arttıkça kripto para yatırımcısı olma oranının düştüğü, altın en güvenilir yatırım aracı olarak görülürken kripto paranın en kârlı yatırım aracı olarak görüldüğü ve en fazla kripto para yatırımının asgari ücret ve onun biraz daha üstünde gelir elde edenlere ait olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Kripto Para, Kripto Para Yatırımcıları, Blockchain Teknolojisi, Değişen Sosyal İlişkiler, Sosyoloji.

A PRACTICAL APPLICATION ON CRYPTO CURRENCY INVESTORS IN TURKIYE EXAMINATION

Abstract

Türkiye ranks 4th in the world and 1st in Europe in cryptocurrency usage. It is important to conduct studies in this field due to the intense tendency of Turkish citizens to invest in crypto money. The aim of the study is to examine the reasons why crypto money investors invest, their goals, their resources, where and how they continue their investments in daily life, the approach of their family and friends, their thoughts about crypto money and other investment tools, etc. is to obtain data. In the study, an online survey was applied to 100 cryptocurrency investors. The frequency values of the data obtained were tabulated. Research results; There is a significant difference between genders in cryptocurrency investment, 79% men and 21% women; Friends, family-relatives and colleagues are more effective in making participants aware of cryptocurrencies than information and communication tools such as TV, newspapers-magazines, internet and social media; The purposes of investing in crypto money are to provide additional income, to become rich, and to pay off my debts; 35 out of 100 participants purchased goods or services with the profits from cryptocurrency investments; Those who have been crypto money investors for 1-2 years are at a loss; The age range of 18-32 is the age range where cryptocurrency investors are most concentrated; It has been determined that as age increases, the rate of being a cryptocurrency investor decreases, while gold is seen as the most reliable investment tool, crypto money is seen as the most profitable investment tool, and the highest cryptocurrency investment belongs to those who earn minimum wage or slightly more income.

Keywords: Cryptocurrency, Cryptocurrency Investors, Blockchain Technology, Changing Social Relations, Sociology.

GİRİŞ

Türkiye, kripto para yatırımında dünyada 4’ncü, Avrupa’da ise 1. sırada bulunmaktadır. Kripto para yatırımında kâr etme oranında ise 6. sırada yer almaktadır. Sayısal veriler ülkede kripto para yatırımının yaygınlaştığını göstermektedir. Ancak, kripto para yatırımına olan bu büyük ilginin sebepleri henüz yeterince açıklığa kavuşturulmamıştır.

Blok zincir ve kripto paralar konuları, uluslararası akademik literatürde daha fazla çalışma yapılan bir konu haline gelmektedir. Web of Science’da blok zincir ve kripto para konularında sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalar 2015-2020 yılları arasında 120 kat ve atıf sayısı 2.600 kat artmıştır. Blok zincir ve kripto para konulu yayınların en çok yapıldığı ülkeler finansal ve ekonomik olarak güçlü ülkelerdir. Blok zincir ve kripto para konularında sosyal bilimlerin alt disiplinlerinden işletme finansmanı ve ekonomi alanları en fazla çalışma yapan alanlardır (Çizmecioğlu ve Akman, 2021, s. 13). Blok zinciri ve kripto paralar konularında uluslararası literatürde çalışma yapan disiplinlerle Türkiye’de çalışma yapan disiplinler paralellik göstermektedir. Yine Web of Science verilerine göre kripto varlıklar

alanında çalışma yapan ülke sayısı 72’dir. Türkiye, 12 yayınlı yayın yapan ülkeler arasında 9. sırada yer almaktadır (Ancarlı, vd., 2023, s. 67). Ülkede blok zinciri ve kripto para konuları ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır. Yapılan araştırma sayısının ülke vatandaşlarının yatırım yapma eğilimlerini açıklamak için ise yeterli olmadığı söylenebilir.

Sosyoloji disiplini içerisinde kripto para yatırımcıları üzerine çok sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu alanda yapılan çalışma sonucu kripto paraların henüz insanlar için güven vermeyen bir sistem olarak görüldüğü ve kumar olarak nitelendirildiği (Tecim vd., 2023) sonuçlarına ulaşılmıştır. Az sayıda çalışma olması nedeniyle diğer disiplinlerde konuya yakın yapılan uygulamalı araştırmaların sonuçları ise şöyledir. Bitcoin ve kripto paralar hakkında üniversite öğrencilerinin bir kısmının bilgisi olduğu bir kısmının varlığından dahi haberdar olmadığı (Arıca ve Koçak, 2020), muhasebe ve finans alanında eğitimcilerin farkındalığının ve ilgilerinin yüksek olduğu, erkek eğitimcilerin kadın eğitimcilere göre kripto para farkındalık düzeyi daha yüksek olduğu (Kuzudişli ve Çarıkçı, 2021), kripto varlıklara yatırım yapmanın en önemli sebebi ileride önemli bir yatırım aracı olacağı beklentisi (Pilatin, 2022), üniversite öğrencilerinin kripto paranın geleceği olacağını düşünmesine rağmen kripto paralara güvenmediği (Yurtsızozğlu ve Akgül, 2022), erkek üniversite öğrencilerinin kadın öğrencilerden daha fazla kripto paraları bilmekte ve kullanmakta olduğu (Doğan, 2022), kripto paralar hakkında uzun süredir bilgisi olan üniversite öğrencilerinin kripto paralara karşı daha olumlu tutum içerisinde ve bilgi düzeylerinin yüksek olduğu (Öget ve Kanat, 2023), kripto para yatırımcılarının genel özellikleri 18-29 yaş aralığında, lisans mezunu, özel sektör çalışanı, uluslararası borsalarda işlem yapan, yatırımlarını hergün kontrol eden erkekler olduğu ve yatırımları hakkındaki birincil bilgi kaynağının internet, tv, medya olduğu (Mosmer ve Başarır, 2023) sonuçlarına ulaşılmıştır.

Yapılan araştırmalar alana katkı sağlamakla birlikte çalışmaların bazılarının örneklemelerinin kripto para yatırımcısı olan ve kripto para yatırımcısı olmayanların bir arada olduğu veya örnekleme kripto para yatırımcısı olan oranının düşük olması nedeniyle kripto para yatırımcıları hakkında genelleyici bilgilere erişmeyi kısıtlamaktadır. Bu çalışma ise kripto para yatırımcısı olan kişilerle yürütülmesi nedeniyle onların sahip olduğu sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel özellikleri hakkında bilgi sahibi olmayı sağladığından alana katkı sağlayacaktır. Bu çalışma kripto para yatırımcısı bireylerin kripto para yatırımı yapma sebepleri ve kripto para yatırımı yapmalarında etkili diğer faktörlerin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Kripto para yatırımcıları güncel bir konu olması nedeniyle henüz yeterince incelenmediğinden araştırılması literatüre katkı sağlayacaktır.

İlgili alan yazın incelendiğinde sadece kripto para yatırımcıları ile yapılan araştırmalar oldukça sınırlı sayıdadır. Ancak ülkede kripto para yatırıma yüksek bir eğilim vardır. Bu çalışma kripto para yatırımcısı bireylerin kripto para yatırımı yapma sebepleri ve kripto para yatırımı yapmaları hakkında bir durum analizi yapma niyetindedir. Çalışmada kripto para yatırımcısı bireylerin kripto para yatırımı yapma sebepleri, yatırımlarını gündelik hayatta nerede, nasıl sürdürdükleri, kripto para yatırım amaçları ve kaynakları, aile ve arkadaş gibi yakın çevrenin yaklaşımı, kripto paralar ile diğer yatırım araçları hakkındaki düşünceleri vb. veriler elde etmek amaçlanmıştır. Yapılan çalışma ile kripto para yatırımcılarının özellikleri, yatırım eğilimleri, sosyo-ekonomik ilişkileri ortaya çıkarılıp bu alandaki akademik boşluğun doldurmasına katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

1. Kripto para yatırımcılarının cinsiyet, yaş, eğitim, yerleşim yeri, meslek ve aylık gelir değişkenlerine göre kullanımlarında farklılık var mıdır?
2. Kripto para yatırımcıları ne kadar süredir yatırım yapmakta, gündelik hayatlarında ne kadar zaman ayırmakta, nerede ve hangi araçlardan, hangi borsalardan yatırımlarını takip etmektedir?
3. Kripto para yatırımı için finansal kaynak ayrımı nasıl yapılmaktadır?
4. Katılımcılar hangi kripto paraya yatırım yapacaklarını nasıl belirlemektedir? Bilgi kaynakları nedir? Kripto paraların teknolojileri hakkında bilgileri var mıdır? Yatırım stratejileri nelerdir?
5. Katılımcıların kaç farklı kripto para yatırımı bulunmaktadır? Hangi kripto paraya yatırım yapacağını nasıl belirlenmektedir?

Ülkede sayısı hızla artan kripto para yatırımcısı bireyler hakkında alanda az sayıda çalışma bulunmaktadır. Az olan bu çalışmalar arasında sadece kripto para yatırımcısı kişilerle yürütülen çalışma sayısı daha da azdır. Bu nedenle çalışmaya katılan kişilerin hepsinin kripto para yatırımcısı olması çalışmanın güçlü tarafını oluşturmaktadır. Çalışma, kripto para yatırımcıları hakkında yeni bilgiler elde edilmesi yanında literatürdeki boşluğa katkı sağlaması ile önem arz etmektedir.

1. Teorik Çerçeve

1.1. Blok Zinciri Teknolojisi ve Kripto Para

Satoshi Nakamoto tarafından 2008 yılında kaleme alınan “A Peer-to-Peer Electronic Cash System” makalesi finansal ödemelerin kişiden kişiye elektronik para sistemi ile yapılabileceğini anlatmaktadır. Satoshi Nakamoto’nun halen kim olduğu bilinmemekle (bir kişi veya grup) birlikte ortaya attığı ödeme modeli tüm dünyada tartışmalara konu olan gündemi etkileyen hatta değişen sıklıkla gündemi belirleyen finansal bir model olmuştur. Nakamoto makalesinde kişiden kişiye, finansal bir merkezin onayı veya müdahalesi olmadan çevrimiçi ödeme gönderilmesinin elektronik para sistemi ile mümkün olduğunu belirtmiştir. İnternet üzerinden alışveriş yapmak yaygınlaşmakla birlikte elektronik ödemelerin yapılabilmesi için bir finansal merkeze ihtiyaç duyulmaktadır. Bu finansal merkez işlemin güven sağlayıcısı rolünü oynamaktadır. Finansal kurumlar, kişilerin finansal işlemlerindeki arabuluculuğu karşısında kişilerden masraf bedeli almaktadır. İhtiyaç duyulan şey, güven yerine kriptografik kanıta dayalı, istekli iki tarafın güvenilir bir üçüncü tarafa ihtiyaç duymadan birbirleriyle doğrudan işlem yapmasına izin veren bir elektronik ödeme sistemidir. Finansal işlemlerde kişilerarası güven sağlayıcı finansal merkezler yerine kriptografik kanıta dayalı, üçüncü bir güven sağlayıcı aracıya ihtiyaç duymadan, direkt birbiriyle işlem yapabileceği elektronik sistem daha fazla güvenilirdir. İşlemler zaman damgası sunucularında katıldığı şifreleme sistemi ile mükerrer işlem yapmaktan oldukça uzaktır. Dolandırıcılık ihtimali düşmektedir. Hesaplar arası işlemlerde limit, sınır düzenlemeleri yoktur. Elektronik para, dijital imza zincirleridir. Kişilerin karşılıklı dijital imzalarının birbirini doğrulaması ile para transferi gerçekleşmektedir (Nakamoto, 2008, s. 1-2). Nakamoto’nun makalesi ile üçüncü bir taraf/otorite (hükümet, banka vb.) olmadan kriptografik kanıtlara dayalı kişiden kişiye çevrimiçi güvenilir işlem yapma imkanı veren elektronik bir para sistemi önerilmektedir. Kripto para birimleri şeffaftır, matematiksel formüllere dayalıdır. Başarısı ve değeri kullanıcıların fikir birliğine dayanmaktadır. Kripto para birimleri, blok zinciri

teknolojisine dayalı dijital paralardır. Dijital ve aracısız ödemeler fikrine dayanan yeni teknolojik yeniliği temsil etmektedir (Massó, vd., 2021, s. 17).

Blok zincir alt yapısına dayalı ilk kripto para birimi Bitcoin’dir. Üretililecek en fazla Bitcoin sayısı 21 milyondur. Bitcoin, Satoshi Nakamoto tarafından 2008’de icat edilmiş 3 Ocak 2009’da piyasaya sürülüp işlem yapılabilir hale getirilmiştir. 10 Ocak tarihinde Nakamoto, Hal Finney’e Bitcoin göndererek ilk işlemi yapmıştır. Bitcoin ile ilk alışveriş ise Mayıs 2010’da pizza almak için yapılmıştır. Kripto paralar açısından dijital alan ile gerçek hayat arasında ilişki bu alışverişle ilk kez kurulmuştur.

Bitcoin ana akım haline gelmemiş olabilir, ancak duygu yapısı ana akım haline gelmiştir (Swartz, 2018, s. 23). Kripto paralar bireysel kullanım yanında şirketlerinde ödeme aracı olarak kabul etmesiyle birlikte değeri 2008’den beri artmaktadır. Kripto paraların fiyatı sürekli inişli çıkışlı dalgalanmalar yaşasa da hacmi ve birim değerleri yükselmektedir (Dulupçu, 2017, s. 222).

Şekil 1. Bitcoin Yıllara Göre Fiyat Değişimi (www.coinmarketcap.com)

Kripto paralar içerisinde ilk ve en büyük işlem hacmine sahip en bilinen, coin sistemine de popüler bir şekilde ismini veren bitcoin’dir. Bitcoin yıllara göre fiyat değişim grafiğine bakıldığında sürekli yükselişte olduğu görülmektedir. 2021 yılı son aylarında 64.000 dolar seviyelerine kadar ulaşan bitcoin 30.06.2022 tarihi itibarıyla düşme dönemi içerisinde 18.000 dolar seviyesine gerilemiş 22.07.2023 tarihi itibarıyla 30.000 dolar seviyesinde işlem görmekte ve artışının devam edeceği düşünülmektedir (www.coinmarketcap.com).

Kripto para alım satımlarında işlem yapılan borsa bireylerin işlemlerinden ücret almaktadır. Kripto paralar arz ve talebe göre değer kazanıp değer kaybetmektedir. Arzı artan kripto paraların fiyatı artarken talep düşüp arzı çoğaldığında fiyatı düşmektedir. Dünyanın her yerinden kullanıcısı olan sistemin büyük miktarda alım satım yapan kullanıcı hareketleri fiyatları etkilemektedir. Bu nedenle oldukça riskli bir piyasadır. Çok hızlı bir şekilde kişilerin paraları yüzlerce binlerce kat artarken çok hızlı bir şekilde düşebilmektedir. Kitlesel yatırımcıların bitcoin fiyatı hakkındaki kolektif beklentileri veya toplu inançları, bitcoin’in gerçek fiyat performansına yansımaktadır. Örneğin, eğer insanlar diğer insanların Bitcoin fiyatının düşeceğine inanıyorsa ve düşmeye devam ederse, o zaman insanlar yatırım yapma konusunda çekingen davranacak ve piyasa düşmeye devam edecektir (Lee, 2022, s. 16-17).

Bitcoin haricindeki kripto paralar altcoin olarak adlandırılmaktadır. Onbinlerce adet kripto para bulunmaktadır. “Ekonomistlere göre kripto paralar, paranın sağlaması gereken özelliklerden; tanınma, değişim aracı olma, taklit edilememe, transfer edilebilme, değer saklama ve homojenlik özelliklerinin tamamını taşımaktadır” (Kayacan ve Anavatan, 2018, s. 136).

Genel olarak kripto paranın arzı önceden belirlenmektedir. Sonradan herhangi bir merkezi otoriteyle değiştirilememektedir. Kripto paralar blok zinciri teknolojisini kullanmaktadır. Kripto para sistemi kesintisiz 7-24 işlem yapma imkanına sahiptir. Geleneksel finansal kurumlar karşısında teknolojik altyapısına bağlı olarak hızlı ve kolay olmasıyla üstünlük sağlamıştır (Karaoğlu vd., 2018, s. 16-17). Kripto paralar alt yapısı olan blockchain sistemi ile birlikte iş dünyası ve devletlerde bir değişim başlatmıştır.

1.2.Toplumsal İlişkiler ve Blok Zinciri Teknolojisi- Kripto Paralar

Simmel, para konusunu paranın ötesinde paranın ilişkiler üzerine etkisini ele almıştır. O para felsefesinde ekonomik sorunları, nesnel kültürün öznel kültür üzerindeki yıkıcı ve yabancılaştırıcı baskısı olarak gördü. Paranın insanların ve kültürün üzerindeki etkisini, niteliğin niceliğe indirgenmesinin en kusursuz temsili olarak nitelendirdi. Para ekonomisi, toplumun normlar ve değerlerinde belirgin değişime katkıda bulunmaktadır. Paranın hızlı dolaşımı harcama ve kazanma alışkanlıklarını hızlandırmaktadır (Ritzer ve Stepnisky, 2013, s. 294-295). Simmel, para ve kültür arasında ilişkide paranın insan ilişkilerine olan baskısını farkedenden bir sosyolog olarak yaşadığı dönemle bugün arasındaki para akışındaki hızı ve 24 saat bitmeyen harcama ve kazanma alışkanlıklarını karşılaştırdığında paranın norm ve değerleri değiştirmenin ötesine geçtiğini hatta yeni norm ve değerler oluşturduğunu söyleyebilirdi.

Sanayi devriminden bu yana, teknik gelişme insan gruplarının uzamsal zamansal ölçeklerini aşıp, teknik dönüşüm artık belirli kültürel gruplar içinde değil, birçok kültürel grubu etkileyen küresel ölçekte gerçekleşmektedir. Dahası, teknik değişimin hızı, kültürel değişimin hızından çok daha fazladır. Yasal kurumlar, diller, gelenekler veya dini ritüeller gibi kültürel içeriklerin, teknik nesnelere göre daha yavaş ve daha az radikal değişikliklerle gelişmektedir. Kültürel içeriklerin karşılık geldikleri teknik dünya yavaş yavaş ortadan kaybolursa bile aynı kalmakta yeni bir teknik ortaya çıktığında bu sefer onunla karşılaşmaktadır (Simondon’dan akt. Alombert, 2019, s. 4). Değişen teknolojiler yeni davranış kalıpları ve yeni düşünce biçimleri getirerek mevcut kültürel yapı ve unsurları değişime uğratmaktadır. Günümüz dünyasının yeni değişim aracı olarak blok zinciri sistemi ve onun para birimi hali kripto paralar yerel kültürlerden, ülke kültürlerine ve sonunda tüm dünya insanların davranış ve düşünce biçimlerinde değişim getirebilecek biçimdedir. Bu teknoloji kaynaklı değişim kültürlerin ona ayak uydurabileceği biçimde bir uyarlanma dönemine girecektir.

Kripto paranın otorite, para ve toplum arasındaki ilişkilerin tarihteki en önemli bozulmayı yaşattığını düşünebiliriz (Cossu, 2022, s. 604). Blok zinciri teknolojinin amacı, parasal işlemleri denetlemek ve doğrulamak için araçlara veya banka veya devlet gibi üçüncü taraflara olan ihtiyacı ortadan kaldırmaktır (Lee, 2022, s. 4). Kripto para sistemi, toplumlardaki mevcut kurumlara karşı tarihteki en büyük tehdit görülebilir. Kurumlar, toplum içerisindeki genel bir konsensüsün somut hali olmakla birlikte, kurumların insanları krizler karşısında koruma ve yaşamlarını en az biçimde etkilenip devam ettirmekteki işlevleri son bulup hatta bazen birey yaşamını krize sürüklemektedir. Çağın getirdiği belirsizlikler kripto para gibi faili ön plana çıkaran yapıların ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır.

Hayes (2019: 2-3) Bitcoin’in para statüsünü aşan zorunlu teknik ve sosyal süreçleri olan bir olgu olduğunu savunmaktadır. Blok zinciri teknolojisi aracı olarak nitelenen kurumları işlevsiz hale getirmektedir. Devletin mülkiyet hakkı ve otoritesini güven taahhüt ederek ortadan kaldırmaktadır. Bitcoin ve diğer blok zinciri tabanlı ağların küresel olarak benimsenmesi otorite ve yönetim kavramlarına mutlaklığına şüphe ile yaklaşılmasına yol açmaktadır. Bitcoin’in güvenin makine kodlarına aktarıp sosyal ilişkilerden tüm bağları kopardığı düşüncesi gerçeği yansıtmamaktadır. Çünkü artık ilişkiler dijital kodlarla birleşmiştir. Blok zinciri alt yapılı kripto paralar bireyler, firmalar, kurumlar, yönetim organizasyonlarının geleneksel dolaylı ilişkilerinden ziyade teknolojinin arada bağlantı kurduğu direkt kişisel bağlantıları ön plana çıkarmaktadır. Bitcoin, bir internet parası olmanın ötesinde özel mülkiyet haklarını eşler arası transferini mümkün kılan bir araçtır.

Bitcoin 2008’de kendiliğinden ortaya çıkmadı (Swartz, 2018, s. 2). Bitcoin, doğuşu derinleşen ekonomik bir krizin buna bağlı olarak kurumlara olan güvenin erozyona uğraması ile eş zamanlı, güvenilmeyen üçüncü tarafı ortadan kaldırmak için ortaya çıktı. Bitcoin, teknolojik ilerlemenin sosyal ve politik durumların birleşmesinin bir ürünü ve sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Kripto paraların yaptığı mülkiyet hakkında geleneksel sosyal yapılara ihtiyaç duymadan bir aktörden diğerine güvenli ve değişmez bir şekilde aktarabileceğinin güvenliğini vermektedir (Hayes, 2019, s. 4).

2017 yılında Güney Kore vatandaşlarının bitcoine olan ilgisi ülke meselesi halini almıştır. Bitcoin çılgınlığının neden diğer ülkelerden daha hararetli olduğuna dair çeşitli hipotezler yerel medya tarafından öne sürüldü. Örneğin, bitcoin yatırımının genellikle internet veya akıllı telefon uygulamaları aracılığıyla yapıldığı ve yatırım bilgilerinin sosyal medya ve çevrimiçi topluluklar aracılığıyla dağıtıldığı göz önüne alındığında, ülkenin hiper bağlanabilirliği ve yüksek akıllı telefon yüksek kullanım oranı duruma katkıda bulundu. Diğer taraftan Bitcoine olan eğilim ile Güney Kore toplumunun yıllar içindeki sosyo-ekonomik değişimi ile ilişkilendirildi. Nispeten hantal yerel hisse senedi ve emlak piyasaları insanları kripto para birimine çekmiş olabilir. Yüksek konut fiyatları sıradan vatandaşların emlak piyasasında yatırım fırsatları bulmasını zorlaştırırken; ülkenin yavaş borsa sistemi, bitcoin’in 7/24 çalışan canlı piyasasının kolaylaştırıcı etkisinin olduğu söylenebilir. Hızlı ve minimum yatırımla para kazanmak isteyenler için iyi bir fırsat olduğu ülke genelinde görüldü (Lee, 2022, s. 5-6). Güney Korelilerin Bitcoin eğilimi, toplumda işlevsizleşen kurumların insanlara alternatif bir çözüm arayışının sonucu olarak Bitcoine yönelmiş olabileceklerini göstermektedir. Ayrıca Güney-Kore örneği kripto paraların tekno-sosyal değerler olduğunu da göstermektedir. İnsanların sosyal yaşamlarındaki çözüme kavuşturamadıkları problemler, yeni bir çözüm aracına yönelmelerine yol açmaktadır.

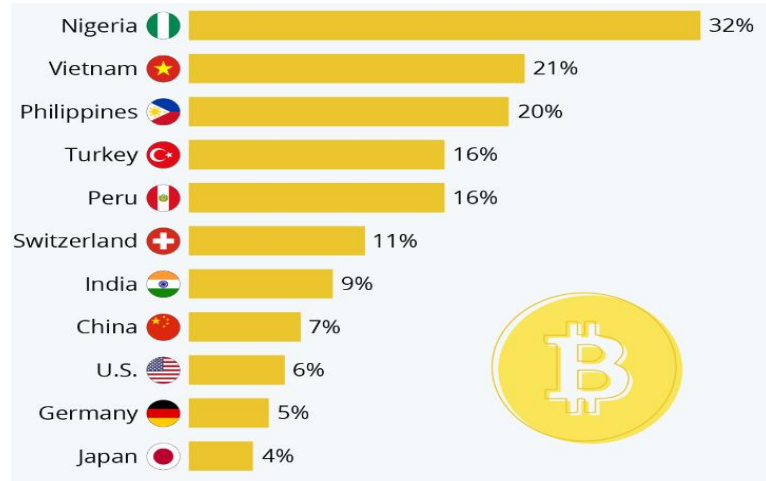
Kripto paraların yaygınlaşması üzerinde diğer bir etken genel olarak kripto para birimlerinin ve özel olarak Bitcoin’in enflasyona karşı korunmak için güvenli liman varlıkları olarak görülmesidir (Ante vd., 2023, s. 2).

1.3. Türkiye ve Kripto Paralar

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının yayınladığı ödemelerde kripto para varlıklarının kullanılmamasına dair 16 Nisan 2021 tarih ve 31456 sayılı yönetmelik *“Bu Yönetmeliğin amacı, ödemelerde kripto varlıklarının kullanılmamasına, ödeme hizmetlerinin sunulmasında ve elektronik para ihracında kripto varlıkların doğrudan veya dolaylı olarak kullanılmamasına ve ödeme ve elektronik para kuruluşlarının kripto varlıklara ilişkin alım satım, saklama, transfer veya ihraç hizmeti sunan platformlara veya bu platformlardan yapılacak fon aktarımlarına*

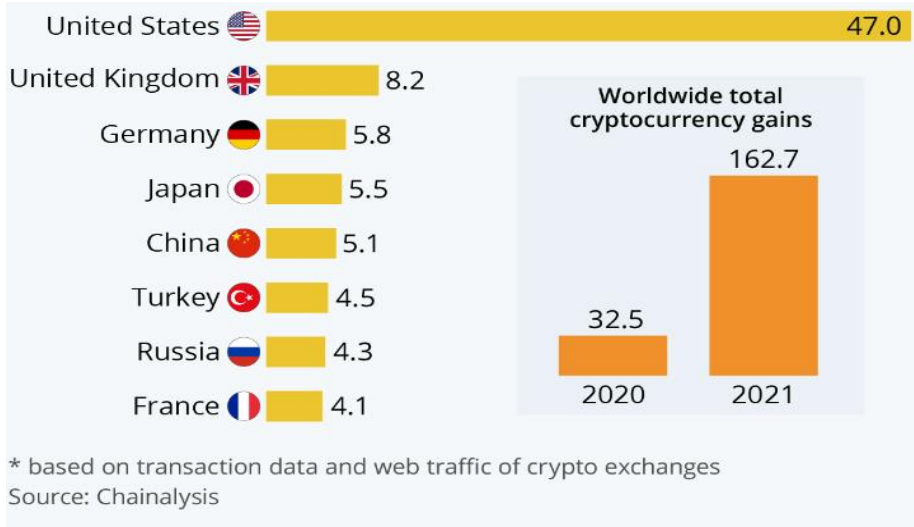
aracılık etmemesine ilişkin usul ve esasların belirlenmesidir” (Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair, 2021). Kripto para konusu ile ilgili ülkede yapılan ilk düzenleme bu düzenlemedir. Yönetmeliğin yayınlanma sebebi 2021 yılında Türkiye’de kripto para alım satımına aracılık eden 391.000 aktif kullanıcısı olan Thodex isimli kripto para borsası sahibinin 2-10 milyar USD arasında tahmin edilen bir tutarla borsasını kapatarak paralarla yurtdışına kaçmasıdır. Bunun üzerine yapılan düzenleme sonucu kripto paralar şuan ki hukuk sistemine göre bir ödeme aracı değildir. Blok zincir teknolojisi veya kripto paralar hakkında başka bir yönetmelik bulunmamakla birlikte Türk lirasının dijital formunun çıkarılmasına yönelik çalışmalar sürdürüldüğü bilgisi hükümet tarafından kamuoyuna duyurulmuştur.

Türkiye’de blok zinciri ve kripto paralara yönelik tutucu bir refleks geliştirirken ülke vatandaşları kripto para yatırımı yapma konusunda oldukça esnek bir tutum içerisinde. World Economic Forum (Dünya Ekonomik Forumu) tarafından 2021 yılında yapılan araştırmaya göre dünyanın en büyük 74 ekonomisinin nüfusa oranla en çok kripto para kullanan ülkeler açıklanmıştır. Şekil 2’de görüldüğü üzere Türkiye dünyada kripto para yatırımında 4. sırada yer almaktadır.

Şekil 2. Dünya Geneline 2021 Yılında Nüfuslarına Oranla En Çok Kripto Para Kullanan Ülkeler (World Economic Forum [WEF], 2021).

Ülkeler sıralamasında Nijerya %32 ile ilk sırada yer alırken Vietnam %21 ile ikinci, Filipinler %20 ile 3’ncü sırada yer aldı. Rapora göre Türkiye %16 ile dünyada 4’ncü, Avrupa’da ise ilk sırada yer almıştır.

Şekil 3. Dünya Geneline 2021 Yılında En Çok Kripto Paralardan Kâr Elde Eden Ülkeler (Buchholz, 2021).

Dünya üzerinde yapılan kripto para yatırımlarından en fazla kâr eden ülkeler sıralanmıştır. Şekil 3’te görüldüğü üzere Türkiye dünyada kripto para yatırımında kâr etme oranında 6. sırada yer almaktadır.

YÖNTEM

Nicel araştırma yöntemi tercih edilen çalışmada kripto para yatırımcılarının kripto para yatırımı yapmaktaki cinsiyet, yaş, eğitim, meslek, gelir durumu ve yaşanan yer değişkenlerine benzer ve farklılıklarını ortaya çıkarmak için nedensel karşılaştırma araştırma modeli kullanılmıştır. Nedensel karşılaştırma araştırmaları “insan grupları arasındaki farklılıkların nedenlerini ve sonuçlarını belirlemeyi amaçlayan çalışmalardır” (Büyüköztürk vd., 2019, s. 17). Nedensel karşılaştırma araştırması, bir nedene (bağımsız değişken) bağlı olarak iki veya daha fazla değişkenin karşılaştırıldığı araştırma türüdür (Creswell ve Creswell, 2021, s. 12).

Evren ve Örneklem

Araştırmada seçkisiz olmayan örnekleme yönteminden kolayda örnekleme yöntemi seçilmiştir. Google formula oluşturulan çevrimiçi anket, sosyal medya platformlarından (whatsapp, instagram, telegram vb.) kripto para yatırımcılarına ulaştırılmıştır. Ancak kişiler tanımadıkları bir kişiden gelen ve ekonomik yatırımları hakkında bilgi isteyen çevrimiçi anketi doldurmak istemediler. Bilgilerini paylaşmaktan kaçındılar. Kişiler tanımadıkları kişiler tarafından sosyal medya aracılığıyla kendisine ulaştırılan anketi güvenli bulmayıp kişisel bilgilerin elde edilmesinden çekindiler. Bu nedenle örneklemin bulunmasında zorluklar yaşanmıştır. Karşılaşılan zorluğun aşılması için anket araştırmacının ulaştığı kripto para yatırımcılarına doldurtulmuş ve onlardan tanıdığı diğer kripto para yatırımcılarına ulaştırılması talep edilmiştir. Katılımcılar, 18 yaş üstü, farklı meslek gruplarından, farklı illerde yaşayan 100 kripto para yatırımcısıdır.

Araştırma nicel araştırma yönteminde anket tekniği ile veriler toplanmıştır. Anket, araştırmacının hazırladığı 29 sorudan oluşmaktadır. Araştırmanın ilk 8 sorusu demografik

bilgilerden oluşmaktadır. Geriye kalan 21 soru katılımcıların kripto para yatırımları hakkında sorulardır. Araştırma sonucu elde edilen veriler frekans dağılımları tablolaştırılıp verilmiştir.

Bu çalışma için etik kurul izni, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırma Önerisi Etik Değerlendirme Kurulu’ndan 10.07.2023 tarihli 21 nolu Etik Kurul Kararı ile alınmıştır.

Sınırlılık

Araştırma kripto para yatırımcısı kişiler genel nüfus içerisinde giderek artış göstermiş olsada, erişimi kolay olmayan bir örneklemdir. İnsanlar, tanımadıkları kişiler tarafından talep edilen, ekonomik yatırımları hakkında bilgi vermeye açık olmamaktadır. Çalışmanın anketi pek çok kripto para yatırım gruplarında (telegram) paylaşılmış ancak insanlar katılım göstermemiştir. Örnekleme ulaşma zorluğu nedeniyle 100 kişilik bir örneklem grubundan araştırma oluşmaktadır.

BULGULAR VE YORUM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmaya katılan 100 kripto para yatırımcısının araştırma bulgularına yer verilmiştir.

Demografik Özellikler

Araştırmaya katılan kripto para yatırımcılarının demografik özelliklerini gösteren frekans dağılımı tablosu aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 1

Katılımcıların Demografik Verileri Frekans Dağılımları

Değişken	Değişken Düzeyleri	Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	21	%21
	Erkek	79	%79
Yaş	18-24	23	%23
	25-32	34	%34
	33-40	28	%28
	41-50	12	%12
	51-60 ve üzeri	3	%3
Medeni Durum	Evli	52	%52
	Bekar	46	%46
	Boşanmış	2	%2
	İlkokul	-	-
Eğitim	Ortaokul	1	%1
	Lise	13	%13
	Ön Lisans/Lisans	54	%54
	Yüksek Lisans	27	%27
	Doktora	5	%5
	İl	77	%77
Yaşanılan Yer	İlçe	19	%19
	Köy	4	%4
	Özel sektörde işçi	29	%29
	Özel sektörde beyaz yakalı çalışan	6	%6
Meslek	Kendi hesabına çalışan/serbest meslek	11	%11
	Kamu çalışanı (memur, kadrolu sözleşmeli vb.)	33	%33
	Kamuda işçi	8	%8
	Öğrenci	13	%13
Çalışma Durumu	Evet	86	%86

	Hayır	14	%14
	8.506,80 TL’den az	11	%11
	8.506,81-10.000,00 TL	29	%29
	10.000,01-15.000,00 TL	21	%21
Aylık Gelir	15.000,01 TL-20.000,00 TL	19	%19
	20.000,01 TL-30.000,00 TL	14	%14
	30.000,01 TL-40.000,00 TL	2	%2
	40.000,01 TL ve üzeri	4	%4

Araştırmaya katılan kripto para yatırımcılarının tabloda demografik dağılımı incelendiğinde katılımcıların %79’u erkek %21’i kadındır. Katılımcıların %23’ü 18-24 yaş aralığında, %34’ü 25-32 yaş aralığında, %28’i 33-40 yaş aralığında, %12’si 41-50 yaş aralığında ve %3’ü 51-60 ve üzeri yaşıdadır. En fazla olan yaş aralığı %34 ile 25-32 yaş aralığıdır. Katılımcıların toplam %75’inin yaş aralığı 18-40 yaş aralığındadır. Katılımcıların medeni durum dağılımı %52 evli, %46 bekar ve %2’si boşanmıştır. Katılımcıların eğitim durumu %1’i ortaokul, %13’ü lise, %54’ü ön lisans/lisans, %27’si yüksek lisans ve %5’i doktora seviyesindedir. Katılımcıların yaşadığı yer %77 ile il, %19 ilçe ve %4 ile köydür. Katılımcıların %29’u özel sektörde işçi, %6’sı özel sektörde beyaz yakalı çalışan, %11’i kendi hesabına çalışan/serbest meslek çalışan, %33’ü kamu çalışanı, %8’i kamuda işçi ve %13’ü öğrencidir. Katılımcılar kamu %41 ve özel sektör %35 ile homojen bir dağılım bulunmaktadır. Katılımcıların %84’ü çalışmaktadır. Katılımcıların %11’i 8.506,80 TL olan asgari ücretten daha az gelire sahiptir. Katılımcıların %29’u 8.506,81-10.000,00 TL gelir aralığındadır. Katılımcıların %21’i 10.000,01-15.000,00 TL, %19’u 15.000,01 TL-20.000,00 TL, %14’ü 20.000,01 TL-30.000,00 TL, %2’si 30.000,01 TL-40.000,00 TL ve %4’ü 40.000,01 TL ve üzeri gelire sahiptir. Araştırmanın katılımcıları değişkenler bazında genel olarak homojen bir dağılım göstermektedir.

Katılımcıların Kripto Para Yatırımı Yapma Pratikleri

Katılımcıların kripto para yatırımcılarının yatırımları ile ilgili temel soruların cevap dağılımı Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Kripto Para Yatırımcılarının Yatırım Verileri

Değişken	Değişken Düzeyleri	f	%
Kripto para yatırımı ile ilgili eğitim aldınız mı?	Evet	21	%21
	Hayır	79	%79
Kaç yıldır kripto para alıp-satımı yapıyorsunuz?	1 yıldan az	23	%23
	1-2 yıl	48	%48
	3-4 yıl	23	%23
	5-6 yıl	6	%6
Kripto paralarınızı nereden takip ediyorsunuz?	Bilgisayar	4	%4
	Cep Telefonu	75	%75
	Hem bilgisayar hem de cep telefonu	21	%21
	TV	2	%2
Kripto paralar hakkında ilk bilgiyi nereden öğrendiniz?	İnternet-Sosyal Medya	33	%33
	Gazete-Dergi	1	%1
	Arkadaş	46	%46
	Aile-Akraba	11	%11
	İş Arkadaşı	7	%7
Kripto paranızın hangi borsalardan al-sat	Türk Borsaları (yerli)	23	%23
	Yabancı Borsalar (uluslararası)	41	%41

işlemlerini yapıyorsunuz?	Hem Türk hem de yabancı borsalar	36	%36
Kripto paralarınızı takip sıklığınız?	1 saat içerisinde pekçok kez	22	%22
	Günde 3-5 kez	40	%40
	Günde bir kez	17	%17
	3 günde bir	5	%5
	Haftada bir	9	%9
	Ayda bir	11	%11
Kripto paraları nerede takip ediyorsunuz? (çoklu cevap)	Evde	87	%87
	İşte	66	%66
	Cafe-restaurant-lokanta vb.	46	%46
	Okulda	20	%20

Tablo genel olarak yorumlandığında katılımcıların kripto para yatırımı için çoğunlukla eğitim almadığı, katılımcıların yarısına yakınının son 1-2 yıl içerisinde kripto para yatırımı yapmaya başladığı, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun kripto para yatırımlarını cep telefonundan takip ettiği, katılımcılar kripto paralar hakkında ilk bilgiyi %46 oranıyla arkadaşlarından edindiği, katılımcıların çoğunlukla yabancı (uluslararası) borsaları kullandığı, Katılımcıların yaklaşık %80’inin gün içerisinde kripto para yatırımlarını kontrol ettiği, katılımcıların kripto para yatırım takiplerini özel ve kamusal alanlarda devam ettirdiği şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmada kripto para yatırımcılarının yatırımlarını nasıl yaptıkları, yatırımları için nasıl bir kaynak oluşturdıkları bunu nasıl sistem içerisinde kullandıkları, yatırımlarının sonuçları ve yatırımları ile ilgili yakın sosyal çevre görüşleri ile ilgili temel soruların cevap dağılımı Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3

Kripto Para Yatırımcılarının Yatırım Verileri

Değişken	Değişken Düzeyleri	f	%
Kripto para yatırımınızı nasıl yapıyorsunuz? (çoklu cevap)	Biriktirdiğim paradan	70	%70
	Maaştan (ihtiyaçtan sonra kalan para ile)	57	%57
	Altın Bozdurdum	12	%12
	Kredi Çektim	14	%14
	Borç Aldım	2	%2
	Araba Sattım	0	-
	Ev sattım	1	%1
Kripto yatırımlarınızla ilgili şuanki durumunuz nedir?	Arsa sattım	3	%3
	Kârdayım	28	%28
	Zarardayım	72	%72
Kripto para yatırımlarınızla amacınız nedir?	Borçlarımı ödemek	13	%13
	Ev almak	8	%8
	Araba almak	6	%6
	Zengin olmak	20	%20
	Ek gelir sağlamak	45	%45
Kripto para yatırımınızda hangi stratejiyi kullanıyorsunuz? (çoklu cevap)	Kendi işimi kurmak	8	%8
	Al-sat Yapıyorum	49	%49
	Düşükten alıp yükselmesini (uzun süreli) bekliyorum	73	%73
	Diğer (Stake Etmek, Masternode vb.)	12	%12
	1	15	%15

	2	17	%17
Kaç farklı kripto para yatırımınız var?	3	20	%20
	4	14	%14
	5-10 arası	24	%24
	11 ve daha fazla	10	%10
	Arkadaş tavsiyesi	25	%25
	Yatırımcı tavsiyeleri (twitter fenomenleri, youtube yayıncıları vb.)	27	%27
Hangi kripto paraya yatırım yapacağınızı nasıl belirliyorsunuz?	Kendim Grafikleri İnceliyorum ve belirliyorum	43	%43
	Kripto para reklamlarından	1	%1
	Aile-Akraba tavsiyesi	4	%4
Aileniz kripto paralara yatırım yapmanızı destekliyor mu?	Evet	44	%44
	Hayır	56	%56
Arkadaşlarınız kripto paralara yatırım yapmanızı destekliyor mu?	Evet	71	%71
	Hayır	29	%29

Katılımcıların kripto para yatırımı için kaynak biriktirilen para başta olmak üzere maaştan artan para ve kredi çekmek ilk üçte tercih edilen kripto para yatırım kaynaklarıdır. Altın, ev, arsa gibi gerçek yaşamdaki varlıklarını elden çıkarıp sanal para olarak nitelendirilen kripto paralara yatırım yapmışlardır. %14 ile kredi çekip kripto para yatırımı yapan kişi sayısı da az bir sayı değildir. Ayrıca borç alarak kripto para yatırımı yapan katılımcılar bulunmaktadır. Katılımcıların %72’si zararda olduğunu belirtmiştir. Katılımcılara kripto para yatırım amacı sorulduğunda %45’i ek gelir elde etmek, %20’si zengin olmak, %13 borç ödemek, %8’ev almak, %8’i kendi işimi kurmak ve %6’sı araba almak şeklinde cevaplamıştır. Katılımcıların kripto para yatırım stratejileri için %73 düşükten alıp yükselene kadar bekleme, %49’u al-sat yapıyorum olarak cevaplamıştır. Katılımcıların kaç farklı kripto para yatırımı olduğuna bakıldığında %24 ile en çok 5-10 arası sayıda kripto para sahibi olan katılımcı bulunmaktadır. %20’si 3, %17’si 2, %15’i 1, %14’ü 4 ve %10’u 11 ve daha fazla kripto para yatırımı olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların hangi kripto paraya yatırım yapacağınızı nasıl belirlediğine bakıldığında %43 ile kendim grafikleri inceliyorum ve belirliyorum ilk sırada, %27 ile Yatırımcı tavsiyeleri (twitter fenomenleri, youtube yayıncıları vb) ikinci sırada ve %25 ile arkadaş tavsiyesi üçüncü sıradadır. Yatırımcı katılımcıların ailelerinin kripto paralara yatırım yapmasını destekleme düzeyi %56 hayır ve %44 evet yanıtı vermiştir. Yatırımcı katılımcıların arkadaşlarının kripto paralara yatırım yapmasını destekleme düzeyi %29 hayır ve %71 evet yanıtı vermiştir.

Kripto para yatırımcısı katılımcıların kripto para yatırımcıların gerçek yaşamda sahip olduğu varlıklar, kripto para yatırımdan elde ettiği kâr ve bunun sonucu yaptığı yeni yatırım, yatırım araçlarına duyduğu güven, yatırım yapma nedenleri ile gelirleri arasındaki ilişkiler hakkında elde edilen cevapların dağılımı Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4

Kripto Para Yatırımcılarının Yatırım Verileri

Değişken	Değişken Düzeyleri	f	%
Aşağıdakilerden hangisine sahipsiniz? (çoklu cevap)	Ev	45	%45
	Araba	54	%54
	Yazlık	4	%4
	Arsa	20	%20
	Dükkan	15	%15
	Hiçbiri	31	%31
Kripto para yatırımınızdan elde ettiğiniz kazançlarınızla mal veya hizmet aldınız mı?	Diğer(apart otel, motosiklet)	2	%2
	Evet	35	%35
	Hayır	65	%65
	Elektronik eşya (bilgisayar, cep telefonu vb.) aldım.	23	%13
	Giyim eşyası (elbise, ayakkabı, çanta vb.) aldım.	20	%8
	Yemek (Pizza, kahve vb.) aldım.	14	%14
Bir önceki soruya cevabınız evetse kazancınızı nasıl değerlendirdiniz? (çoklu cevap)	Ev aldım	2	%2
	Araba aldım	2	%2
	Arsa aldım	3	%3
	Tatil yaptım	6	%6
	İş kurdum	2	%2
	Kripto yatırımları yaptım	21	%21
Yatırım aracı olarak aşağıdaki hangisine en fazla güveniyorsunuz?	Borç ödedim	14	%14
	Kredi kapattım	6	%6
	Türk Lirası	5	%5
	Altın	56	%56
	Kripto Para	12	%12
	Döviz (Dolar- Euro vb.)	27	%27
Yatırım aracı olarak aşağıdaki hangisinin daha kârlı olduğunu düşünüyorsunuz?	Türk Lirası	1	%1
	Altın	40	%40
	Kripto Para	43	%43
	Döviz (Dolar- Euro vb.)	16	%16
	Gelirim yeterli değil bu nedenle yatırım yapıyorum.	52	%52
	Gelirim yeterli ancak daha fazla gelir elde etmek istiyorum.	48	%48

Katılımcıların sahip olduğu varlıklar çoklu cevap biçiminde sorulmuştur. Katılımcıların sırasıyla %54’ü araba, %45’i ev, %31 hiçbiri, %20’si arsa, %15’i dükkan %4’ü yazlık ve %2 diğer yanıtı vermişlerdir. Katılımcılara kripto paradan elde ettiği kazançla mal veya hizmet alıp almadığı sorulmuş %65’i hayır ve %35’i evet cevabı vermiştir. Evet cevabı veren 35 katılımcıya ek bir soru olarak kârları ile ne aldıkları çoklu cevap biçiminde sorulmuştur. Kâr elde eden 35 katılımcının %23’ü elektronik eşya (bilgisayar, cep telefonu vb) aldığını, %21’i kripto para yatırımları yaptığını, %20’si giyim eşyası (elbise, ayakkabı, çanta vb.) aldığını, %14’ü borç ödediğini, %14 yemek (pizza, kahve vb.) aldığını, %6 kredi kapattığını, %6 tatil yaptığını, %3 arsa aldığını, %2 ev aldığını, %2 araba aldığını, %2 iş kurduğunu belirtmiştir. Katılımcılara güvendiği yatırım aracı sorulmuş cevaplar sırasıyla %56 altın, %27 döviz, %12 kripto para ve %5 Türk Lirasıdır. Katılımcılara en kârlı olduğunu düşündüğü yatırım aracı sorulmuş cevaplar sırasıyla %43 kripto para, %40 altın, %16 döviz ve %1 Türk Lirası cevabı alınmıştır.

Katılımcılara en son yatırım yapma nedenleri ile gelir durumları ilişki ile ilgili soru sorulmuştur. Kripto para yatırımı yapma nedenleri %52 gelirim yeterli değil ve %48 gelirim yeterli ancak daha fazla gelir elde etmek istiyorum olarak cevaplamıştır.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Kripto paraların ortaya çıkışı, 2008 büyük ekonomik krizden sonra, 2009 yılında olması bir tesadüf olmayıp, ortaya çıktığı dönemdeki toplumsal etkilerin sonucu olduğu ileri sürülmektedir. Enflasyon, bankaların batması ve ekonomik krizler insanların sürekli risk içerisinde yaşamasına yol açmaktadır. Kurumlar ise insanları bu risklerden koruyacağını iddia etmesine rağmen krizler karşısında koruyamamaktadır. Yaşanan bu krizler insanların otoritelere olan güvenin sorgulanmasına ve yeni yollar aramasına neden olmaktadır. Bu risk ve güven bunalımı içerisinde kripto paralar insanlara para ilişkilerinde kurumların olmadığı bir düzen sunmaktadır. Bu nedenle kripto paralar tekno-sosyal yapıya sahiptir.

Türkiye’de mevcut düzenlemeye göre kripto paralar bir ödeme aracı değildir. Buna rağmen ülkede yoğun bir kullanım eğilimi vardır. Bu eğilimin ortaya çıkmasında etkili olan faktörler ekonomik, teknolojik ve sosyal boyutlara sahiptir.

Kripto para yatırımcıları ile yapılan bu çalışmada örneklemin %79 erkek %21 kadın dağılımı vardır. Her iki cinsiyetten bireyler yatırım yapıyor olsada erkekler, ekonomik bir alan olan kripto para yatırımcılığında oranı kadınlardan daha yüksektir. Katılımcıların yaşı arttıkça kripto para yatırımcısı olma oranı düşmektedir. 18-32 (%57) yaş aralığı kripto para yatırımcılarının en fazla yoğunlaştığı yaş aralığıdır. Kripto para yatırımcılarının yaş aralığı, Mosmer ve Başarır (2023) ve Kuzudişli ve Çarıkçı (2021) araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Katılımcıların %75’i yatırımlarını cep telefonu ile takip etmektedir. Gün içerisinde en az bir kez yatırımlarını takip edenlerin oranı %79’dur. Bireyler teknoloji aracılığıyla yatırımlarını yönetmek için gün içerisinde zaman ayırmaktadır.

Eğitim arttıkça kripto para yatırımı yapma miktarı artmaktadır. Katılımcıların lisans ve yüksek lisans eğitimi alanlar daha fazla kripto para yatırımı yapmaktadır. İl, ilçe ve köy yerleşim yerlerinden yatırımcılar bulunmaktadır. Hem özel sektör (%35) hem de kamuda (41) çalışanlarda yakın oranlarda kripto para yatırımcıları bulunmaktadır. %13 ile öğrencilerde yatırım yapmıştır. En fazla kripto para yatırımı yapan kişilerin asgari ücret ve onun biraz daha üstünde gelir elde edenlere ait olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların %71’i son 2 yıl itibarıyla kripto para alım-satımı yapmaktadır. Son iki yıl içinde katılım artmıştır. Bunun sebebi 2021 yılı son aylarında Bitcoin’in 64.000 dolar seviyelerine gelerek şimdiye kadarki en yüksek fiyatına ulaşması olabilir. Katılımcıların %71’i son 2 yılda coin almıştır ancak %72’si’de zarardadır. Bu durum bitcoin yükseldikçe insanların yatırım yapma motivasyonlarının arttığını göstermektedir. Ancak Bitcoin’in sonra ani düşmesiyle kripto para borsasındaki alt coinlerde değer kaybetmiştir. Bu ani düşüş nedeniyle zarar meydana gelmiştir.

Katılımcıların %45’i ek gelir sağlamak için kripto paralara yatırım yapmıştır. %20’si ise zengin olmak amacıyla yatırım yapmıştır. Kripto paralar insanlar için zenginliğe erişmek için bir araç olarak görülmektedir.

Katılımcıların kripto paralar hakkında ilk bilgi edinme kaynağı sosyal medya değil arkadaş, aile-akraba, iş arkadaşlarıdır. Cevaplar gruplandırıldığında TV, gazete ve dergi, internet ve sosyal medya %36; arkadaş, aile-akraba, iş arkadaşları %64 kripto paralar hakkında ilk bilgi kaynağıdır. Toplum içerisinde yaygın sosyal medya kullanımı olsa da, kripto para konusunda yakın sosyal çevreden edinilen bilginin daha ön planda olduğu tespit edilmiştir. Kripto para gibi çevrimiçi, yaygın bir ifadeyle sanal para, çevrimdışı yaşamda somut, fiziki varlığı olmayan teknolojik paranın paradoksal bir biçimde, çevrimdışı, fiziki dünyada gerçekleşen ilişkiler ile bilinirliği artmıştır. Mosmer ve Başarır (2023), araştırmalarından farklı bir sonuca ulaşılmış, onlar kripto para yatırımcılarının yatırımları hakkındaki birincil bilgi kaynağı internet, tv, medya olduğu bulgulanmıştır.

Araştırmanın bu sonucu Türkiye’nin sosyal medya kullanım amaçları arasında ilk sırada bilgi arama olmaması ile ilişkilendirilebilir. Küresel sosyal medya kullanıcılarının sosyal medya kullanma nedenlerine bakıldığında ilk sırada bilgi arama (yüzde 57,8) yer almaktadır (Wearesocial.com, 2023). We Are Social Ocak 2023 Türkiye raporuna göre Türkiye’de kullanıcıların sosyal medyayı kullanma nedenlerine bakıldığında ilk sırayı haber okuma (%51,0) almaktadır. Sosyal medya kullanmadaki diğer ilk dört sebep içerisinde de bilgi arama bir neden değildir. Ülke vatandaşlarının sosyal medya kullanımında bilgi arayışının ilk sırada olmaması ile kripto paralar hakkında bilgi edinmenin ilk kaynağının sosyal medya olmayıp arkadaş, aile-akraba, iş arkadaşı olması arasında birbirini doğrulayıcı bir ilişki olduğu söylenebilir.

Katılımcılar yatırım yapabilmek için kaynakları sırasıyla birikimleri, maaş (ihtiyaçtan sonra kalan para ile) ve kredi çektiğini ifade etmiştir. Katılımcıların %48’inin 4’ten fazla kripto para yatırımı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların yatırım yapmak için kredi çekmiş olması kripto paralara olan güveni gösterdiği söylenebilir.

Altın en güvenilir yatırım aracı ve kripto paralar en kârlı yatırım aracı olarak görülmektedir. Tecim vd. (2023) yaptığı araştırma sonucu kripto varlıklara karşı güvensizlik duygusunun kripto varlıkların gelişiminin önündeki güçlü bir engel olduğunu bulgulanmıştır.

Kripto para yatırımcılarının %35’i kripto para alım-satımından elde ettiği kazançla mal veya hizmet almıştır. 100 kişinin örneklem olduğu bu araştırma için 35 kişinin kazanç sağlamış olması yüksek bir oran olarak değerlendirilebilir.

Gelirim yeterli ancak daha fazla gelir elde etmek isteyenlerle (%48) gelirini yetersiz bulması nedeniyle yatırım yapanlar (%52) oranındadır. Kripto paralar geliri yeterli olan ve olmayan herkes için cazip gelen bir ekonomik araçtır.

Çalışma sonucunda kripto paralar farklı sosyo-ekonomik ve farklı sosyo-kültürel yapılara sahip kişiler tarafından tercih edilen bir yatırım aracıdır. Kripto paralar güvenilir bulunmasa da en kârlı yatırım aracı olarak farklı kesimlerden insanları kendine çekmektedir.

Türkiye nüfusunun kripto para yatırımına olan eğiliminin gerisinde sosyolojik etkenler bulunmaktadır. Bu konu ile ilgili çalışmalar işletme ve ekonomi disiplinlerinde yoğunlaşırken sosyoloji alanında çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Kripto paraların sadece para birimi olmaktan öte kurumlar ve bireyler (yapı/fail) ilişkisi içerisinde incelenmesi sosyal gerçekliği anlamakta yardımcı olabilir. Kripto para yatırımcıları ile yapılacak geniş katılımlı nicel yöntemli çalışmalar ve nitel çalışmalar bireylerin kripto para yatırım eğilimlerini anlamakta faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Alombert, A. (2019). How can culture and technics be reconciled in the digital milieu and automatic societies? Political implications of the philosophies of technology of Simondon and Stiegler. *Culture, Theory and Critique*, 60(3-4), 315-326. <https://doi.org/10.1080/14735784.2019.1674678>
- Arıca, R., ve Kozak, R. (2020). Kripto para türlerinin turizm eğitimi alan bireyler tarafından bilinirliğinin incelenmesi: Bitcoin örneği. *GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism Recreation and Sports Sciences*, 2(2), 37-51. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3688765>
- Ancarlı, S. E., Karaca, S. S., & Başcı, E. S. (2023). Blockchain Kripto Varlık Bitcoin Üzerine Bibliyometrik Bir Analiz Web Of Science Uygulaması. *Uluslararası Muhasebe ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 44-72. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijaftr/issue/78476/1292202>
- Ante, L., Fiedler, F., Steinmetz, F., ve Fiedler, I. (2023). Profiling Turkish Cryptocurrency Owners: Payment Users, Crypto Investors and Crypto Traders. *Journal of Risk and Financial Management*, 16(4), 239. <https://doi.org/10.3390/jrfm16040239>
- Buchholz, K. (2021, 17 Mart). How Common is Crypto? [Blog yazısı]. Erişim Adresi: <https://www.statista.com/chart/27326/estimated-cryptocurrency-gains-by-country/>
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2008). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.
- Coin Market Cap, Today's Cryptocurrency Prices by Market Cap, <https://coinmarketcap.com/tr/currencies/bitcoin/> Erişim Tarihi: 22.07.2023
- Cossu, A. (2022). The unexpected consequences of a pandemic: Crypto-finance as cultural commons. *European Journal of Cultural Studies*, 13675494221135660. <https://doi.org/10.1177/13675494221135660>
- Çizmecioğlu, S., ve Akman, A. Z. (2021). Blok zincir ve kripto para konularının bibliyometrik bir analizi: 2015-2020 dönemi. *Business Economics and Management Research Journal*, 4(1), 1-16. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bemarej/issue/62931/931012>
- Dodd, N. (2018). The social life of Bitcoin. *Theory, culture & society*, 35(3), 35-56. <https://doi.org/10.1177/0263276417746464>
- Doğan, Ş. (2020). Dijital çağda paranın dönüşümü: Kripto para birimleri ve blok zinciri (Blockchain) teknolojisi: Üniversite öğrencilerine yönelik bir araştırma. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(3), 859-870. <https://doi.org/10.18506/anemon.647019>
- Dulupçu, M., Yiyit, M., ve Asena, Genç. (2017). Dijital Ekonominin Yükselen Yüzü: Bitcoin’in Değeri İle Bilinirliği Arasındaki İlişkinin Analizi. (Kayfor 15 Özel Sayısı), *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22, 2241-2258. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduibfd/issue/53208/710838>
- Hatipoğlu, O. (2021). Kamu Politikası Analizi Açısından Türkiye’de Kripto Para Politikaları. *Maliye ve Finans Yazıları*, (116), 171-201. <https://doi.org/10.33203/mfy.988168>

- Hayes, A. (2019). The socio-technological lives of bitcoin. *Theory, culture & society*, 36(4), 49-72. <https://doi.org/10.1177/0263276419826218>
- İşler, B., Takaoğlu, M. ve Küçükali, U. F. (2019). Blokzinciri ve Kripto Paraların İnsanlığa Etkileri. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 3 (2), 71-83. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ejnm/issue/45008/561087>
- Karaoğlu, S., Arar, T. ve Bilgin, O. (2018). Türkiye’de Kripto Para Farkındalığı ve Kripto Para Kabul Eden İşletmelerin Motivasyonları. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 6 (2), 15-28. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iicder/issue/49883/639429>
- Karaomerlioglu, A. (2023). The Cryptocurrency Bubble, Blockchain and Beyond . *Social Review of Technology and Change*, 1 (1), 4-17. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/srtc/issue/76713/1220658>
- Kayacan, E. Y., ve Anavatan, A. (2018). Bitcoin Getirilerinin Kaotik Yapısının İncelenmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(7), 123-134. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asead/issue/41013/495614>
- Kuzudişli, S. C., ve Çarıkçı, O. (2021). Muhasebe ve finans alanındaki eğitimcilerin kripto para farkındalık düzeyi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 12(32), 1261-1272. <https://doi.org/10.21076/vizyoner.907026>
- Lee, S. C. (2022). Magical capitalism, gambler subjects: South Korea’s bitcoin investment frenzy. *Cultural studies*, 36(1), 96-119. <https://doi.org/10.1080/09502386.2020.1788620>
- Massó, M., Shevchenko, A., ve Abalde-Bastero, N. (2021). Technological and socio-institutional dimensions of cryptocurrencies. An incremental or disruptive innovation?. *International Review of Sociology*, 31(3), 453-469. DOI: 10.1080/03906701.2021.2015981
- Mosmer, S., ve Başarır, Ç. (2023). Türkiye’deki Bireysel Kripto Para Yatırımcılarının Kripto Paralara Yaklaşımları. *The Journal of International Scientific Researches*, 8(1), 46-63. <https://doi.org/10.23834/isrjournal.1199344>
- Nakamoto, S. (2008). Bitcoin: A peer-to-peer electronic cash system. *Decentralized business review*. Erişim Adresi: https://www.ussc.gov/sites/default/files/pdf/training/annual-national-training-seminar/2018/Emerging_Tech_Bitcoin_Crypto.pdf
- Ritzer, G. ve Stepnisky, J. (2013). *Klasik Sosyoloji Kuramları*. (çev. Himmet Hülür). Ankara: De Ki Yayınları, 7.
- Retro Digital Marketing. (2023). We Are Social 2022 Türkiye Sosyal Medya Kullanımı Verileri. <https://recrodigital.com/we-are-social-2022-turkiye-sosyal-medya-kullanimi-verilerdefi/>. Erişim Tarihi: 26.07.2023.
- Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik (2021, 16 Nisan), Resmi Gazete (Sayı: 31456) Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/04/20210416-4.htm>
- Öget, E., ve Kanat, E. (2023) Üniversite Öğrencilerinin Kripto Para Tutum ve Bilgi Düzeylerinin Ölçümü: ZBEUN Örneği. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 19(1), 143-159. Erişim Adresi:

<https://dergipark.org.tr/en/pub/esad/issue/78312/1177346>

- Pilatin, A. (2022). Bireylerin Sosyo-Ekonomik Özellikleri Kripto Varlık Satın Almalarını Etkiler Mi? Türkiye’den Kanıtlar. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 665-678. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gumus/issue/70421/1070759>
- Swartz, L. (2018). What was Bitcoin, what will it be? The techno-economic imaginaries of a new money technology. *Cultural studies*, 32(4), 623-650. DOI: 10.1080/09502386.2017.1416420
- Tecim, E., Yılmaz, F. ve Karakoyunlu, M. (2023). Metafor ve olgusal gerçeklik olarak kripto para algısı. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(1), 270-289. <https://doi.org/10.33206/mjss.1177017>
- Yıldırım, M. (2019). Blok Zincir Teknolojisi, Kripto Paralar ve Ülkelerin Kripto Paralara Yaklaşımları. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10 (20), 265-277. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bartiniibf/issue/50408/620788>
- Yurtsızoglu Z., ve Akgül, K. A. (2022). Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Kripto Para Algısı ve Farkındalık Düzeyi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 5(3), 383-397. DOI: <https://doi.org/10.38021/asbid.1140495>
- We Are Social (2023). The Changing World Of Digital In 2023 <https://wearesocial.com/us/blog/2023/01/the-changing-world-of-digital-in-2023/> Erişim Tarihi: 26.07.2023.
- World Economic Forum (2021) “These are the countries where cryptocurrency use is most common” <https://www.weforum.org/agenda/2021/02/how-common-is-cryptocurrency> Erişim Tarihi: 25.06.2023